

Taner Akçam: Sarıkamış'ta savaşıan Ermeni askerler ve esaret mektupları

Posted on 22/12/2018

1922 yılında Paris'te Ermenice bir kitap yayımlanır; kitabın adı Acı Çekenlerin Sesi (Tsayn Darabelots), yazarı B. Donabedian'dır. Aslında Donabedian'ın kitaba yazdığı önsözde söylediği gibi, kitabın tek bir yazarı yoktur. Yüzlerce farklı kişi tarafından yazılmış mektupların biraraya toplanmasından oluşmuştur. Mektupların hemen hepsi, soykırımdan kurtulmuş veya kurtulup kurtulamadıkları henüz daha belli olmayan Ermeniler tarafından 1916-1919 yılları arasında yazılmıştır. Her bir mektup, yaşananların sıcığı sıcığına anlatılmasından ibarettir. Birincil el tanıklar, daha olayların içinde iken, ümitsizce akraba, eş ve dost aramakta, onlara başlarından geçenleri tüm detayları ile aktarmakta ve yardım istemektedirler.

Bu mektuplar içinde neler yok ki... Aynı köyde onlarca yıldır birarada yaşadıkları komşuları tarafından nasıl saldırıya uğradıklarını anlatanlardan tutun da, iyi niyetli Müslümanların yardım çabalarına kadar, her şeyi ama her şeyi, ayrıntılı yer ve şahıs isimleriyle bulmak mümkün.

İşte bu mektuplar arasında bir de Sibiry'a'dan gönderilenler var. Sarıkamış'ta, Osmanlı ordusunda savaşımış, Ruslara esir düşmüş Ermeni askerlerin mektupları... Bu mektuplardan birisinde, Hovsep Seyisyan, Sibiry'a'da sadece kendi bölgesinde bulunan esir Ermeni asker sayısını 129 olarak vermektedir. Muhtemel başka bölgeler de eklendiğinde bu sayı daha fazladır.

Eğer bugün Sarıkamış'ta savaşıanları saygıyla anacaksak, bunu o dönemde şehit düşen Hıristiyan, Müslüman tüm askerler, tüm Osmanlı vatandaşları adına yapmamız gerekiyor.

Tabii ki Sarıkamış'ta can veren Rus askerlerini de unutmamak lazım.

Sarıkamış'ın hakkı, Rusya ve Türkiye'nin, bu savaşı birbirlerine karşı kullanmadıkları ve yok edilen insanlar önünde birlikte saygıyla eğildikleri zaman verilebilir.

Savaşları sadece birisinin zaferi ve ötekisinin mağlubiyeti olarak değil, insanlığın ortak çılgınlığı olarak hatırlamak ve lanetlemek gerekir!

Nazaret Demirciyan ve Hovsep Seyisyan'ın mektuplarını Sarıkamış üzerine konuşmaya başladığımız şu günlerde iyi okumakta fayda var. Çünkü ülkemizde Sarıkamış'ı, hâlâ Ermeni soykırımına karşı Türk'ün acı çekmesinin hikâyesi olarak anlatmak isteyen kendini bilmezler var!

Bu görüşü savunanlara göre, Ermenilerin 1915'i varsa imiş, bizim de Sarıkamış'ımız varmış! Şimdi Sarıkamış'ı bir tarafa, Ermeni soykırımını öbür tarafa koyup, "Sarıkamış bizim acımız, 1915 onların acısı", diyenlere sormak isterim: Nazaret'in ve Hovsep'in acılarını nereye koyacaksınız?

BİRİNCİ MEKTUP

Dagel (Sibirya), Eylül 29, 1917

Sevgili kardeşim,

25 Eylül tarihli mektubumu aldığımı teyit ederim, aynı gün sizin Temmuz 5 tarihli mektubunuzu almış, hemen cevaplamıştım... ama vakit geç olduğundan sorularınızı uzun uzadıya cevaplandırarak zamanım yoktu. İşte bugün sorularınızı ayrıntılı olarak cevaplandıracağım. Her hafta yazmaya ahdetmiştiniz. Sevgili kardeşim, ben de aynı sözü veriyorum, hiçbir hafta sizi mektupsuz bırakmayacağım, ikimiz için de başka çıkar yol yok,

mektuplarımızla kalplerimizi teskin edip, birbirimizin halinden anlayacağız... eğer bu sözümüzü tutup her hafta yazarsak, hiç mektupsuz kalmayız... başka yol yok çünkü birbirimizden o kadar uzağız ki her bir mektup üç dört ay sonra ulaşıyor...

Kız kardeşlerim Kineg ve Pantuğ'dan mektup almış olduğunuzu yazmıştınız... Halep'te bulduklarını ve beş lira göndermiş olduğunuzu da okudum... onlardan yeni bir haber aldınız mı? Lütfen ayrıntılı olarak yazın... Benden resim istemiştiniz, bu mektubumla gönderiyorum, elinize geçerse bana bildirin... Bir de başımdan geçen olayların ayrıntısını istemiştiniz, iste anlatıyorum.

Balkan savaşına kadar olan hayatımı biliyorsunuz... O savaştan sonra, askerlik için Sivas'a götürdüler bizi. Orada dört ay kaldıktan sonra izin alıp eve gittim epeyce kaldıktan sonra yeniden asker olarak Sivas'a döndüm.. Dünya Savaşı'nın başlaması ile kendimizi muharebe meydanında bulduk... yolculuğumuzu anlatmak istemiyorum çünkü Türklerin askerî lojistik işlerindeki düzensizliği duymuş olmalısınız... uzun ve meşakkatli bir yolculuktan sonra Erzurum'a geldik, oradan da Pasinler Ovası'na gittik ve orada savaşa tutuştuk... savaş sırasında günlerce aç kalışımız... karların içinde yatışımız, başımızın altına yastık yerine taşları koyuşumuz, iki üç hafta devamlı ateş ve alevler içinde kalışımız...

Ah sevgili kardeşim, tek isteğim sizin de öyle günler görmemeniz... kimse ne yapacağını bilemiyordu, topların şarapnelleri başımızın üstünde patlıyor, tüfek kurşunları yağmur gibi yağıyordu... ölümler, biçilmiş tarladaki buğday başakları gibi üst üste yığılmışlardı... orada bir insan başı, şurada bir kol, az ötede vücuttan ayrılmış bir bacak... Daha uzakta ölüme yaklaşmış bir yaralının kısılmış sesiyle Yardım! Yardım! çığlıkları, diğerlerinin ise küçümseyen bir bakış atarak yanlarından geçmeleri... kim yardım edebilir ki? Kim bilebilir ki yarın, yahut bir saat, hatta bir dakika sonra o da aynı çığlıkları kendisi atmayacak...

Nihayet dağlar, ateşler, yıkıntılar ve ölümler üzerinden geçerek, kanla boyanmış vadi ve tepeleri geçip Rusya'nın [zapt ettiği] Sarıkamış şehrinin ormanlarına geldik... Ah kardeşim,

oradaki savaşı anlatmaya kalemimin gücü yetmez. Yok kardeşim, orası savaş meydanı değil insan mezbahası idi... belki şöyle anlatabilirim, durduğun yerden iki metre ötesine gitmen gerekiyorsa, toprağa basarak gidemezdin... insan cesetlerinin ve vücutlardan kopmuş uzuvlardan oluşan yumuşak et yığınlarının üzerine basarak ancak gidebilirdin... Ah şimdi o günleri hatırladıkça ağlamadan duramıyorum. “Ve o Tanrı’ya kurban edilen ve O’nun adına kurban olan milyonlarca insanın köpek gibi sırttan yüzünü gördüm gökkuşağında”.

Bu ormanların içinde de sekiz on gün korkunç ve benzeri görülmemiş bir savaştan sonra, Türk kuvvetleri artık dayanamadı... bir kısmı esir düşmeye bir kısmı da kaçımaya başladı... açlık, çıplaklık, soğuk ve savaştan kuvvetlerin eşitsizliği böyle gerektirirdi ve başka türlü olamazdı...

Ben de “maalesef” mi yoksa “çok şükür” mu diyeyim bilemiyorum... esir düşenler arasındaydım, ve o günden sonra esaret günlerim başladı...

Esir düştüğüm tarih, Aralık 20, 1914. Bizi yakaladıklarında ilk önce bizi trenle Kars’a getirdiler, orda yemek verdikten sonra yine trene bindirip Kafkaslara doğru yola çıkardılar. Yolda rastladığımız Ermeniler bizi teselli etmek için, “siz mademki Ermeni’siniz sizi çabuk bırakırlar” diyorlardı... kimi diyordu Tiflis’te salıverirler kimi de daha ötede... ve böyle bizi aldatarak bir ay süren bir demiryolu yolculuğundan sonra Perm şehrine vardık. Bizim esir düşmüş arkadaşlardan dörtte biri kalmamıştı vardığımızda... yol boyunca tifodan öldüler, öyle ki her bir vagonun günde 10-15 ölü çıkıyordu... ben de epeyi ağır hastalandım ama nasıl olduysa iyileştim sonunda.

Bizi Perm’e getirince, daha evvel okul olarak kullanılan büyük bir binaya yerleştirdiler. Bizi “Ermeni esirleri çabuk bırakırlar” diye kandıran Rusyalı Ermenilerin dediği çıkmadı... İşte, esaretimin dördüncü yılındayım hâlâ bekliyoruz... Hasretten yanan kardeşin,

Nazaret Demirciyan

İKİNCİ MEKTUP

Irkutsk (Sibirya), Ekim 19, 1917

... Gelelim bizim hayatımıza, geçen mektubumda belirttiğim gibi, esaretten ölüme doğru gidiyoruz... Perelovka'dan Irkutsk'a geldik, gönüllü olarak Kafkasya'ya gidip Ermeni birliklerine katılma işi için. Fakat ayın 1'inden beri burada bekliyoruz, gideceğimiz gün hâlâ belli değil. Ayrılacağımız zaman bir mektup daha gönderirim. Biz genelde 129 kişiyiz, hepimiz Perelovka ve civarında bulunan Ermeni esirleriz. Gönüllü birlikler hazırlama konusunun tekrar gündeme alındığını duyunca düşündük, mademki başka türlü kurtuluş imkânı yok, Sibirya'nın boşluğu içinde yok olmaktansa, gidip kan meydanında şehit düşmeye karar verdik. Rus askerleri Ermenistan toprağı için dövüşüp kan dökmek istemiyor yalnız Ermeni asker ve Kazaktır ki Ermeni toprağını korumak için dövüşür... Öylesi bundan daha iyi.

Hiç değilse öcünü alıp gerekirse öyle ölmek...

Özlemle

Hovsep Seyisyan

Kaynak: Taraf.com.tr